

รหัสวิชา	PER 2626
ชื่อรายวิชาภาษาไทย	การเขียนเพื่องานอุตสาหกรรมสร้างสรรค์
ชื่อรายวิชาภาษาอังกฤษ	Writing for Creative Industries
อาจารย์ประจำรายวิชา	อาจารย์วุฒิชัย คำทวี
คำอธิบายรายวิชา	

เทคนิคและกระบวนการการเขียนบทเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ การกำหนดวัตถุประสงค์ การตีความและวางแผนความคิดในการนำเสนอ การสร้างสรรค์และนำเสนองานเชิงละครเพื่อวัตถุประสงค์เชิงพาณิชย์

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้นำข้อมูลมาจากหนังสือ สมศักดิ์ บัวรอด. (2558). การสร้างละครเวที. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

การเขียนและการตัดต่อบทละครเป็นอีกแขนงหนึ่งของศิลปการละครที่ผู้เรียนการละครจะต้องฝึกฝนให้ถูกต้องตามหลักวิธี ผู้ศึกษาเรื่องการเขียนบทละครจะต้องเป็นคนช่างสังเกต ฝึกฝนความไวของปัญญา เพิ่มพูนความสนใจและความเข้าใจในปัญหา รอบด้าน ตลอดจนลักษณะนิสัย จิตใจ และการกระทำของมนุษย์ในสภาพแวดล้อมต่างๆ กัน แล้วนำเรื่องราวหรือลักษณะนิสัยของบุคคลที่ได้พบเห็น มาถักทอขึ้น ทำเป็นบทละครได้ โดยนำเอาเหตุการณ์หรือบุคคลที่ได้พบเห็นมาใช้เป็นประโยชน์ในการสร้างสรรค์บทละคร

การเขียนและการตัดต่อบทละครนั้นไม่มีอะไรเป็นกฎเกณฑ์ตายตัวที่ใช้ได้อยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะลักษณะการจัดการแสดงละครและการเขียนบทละครมีวิวัฒนาการ และการปฏิบัติอยู่เรื่อยมา จึงมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเรื่อย ๆ ตามยุคสมัยและความนิยม แม้ในสมัยเดียวกันนักเขียนแต่ละคนก็ยึดถือแนวและทฤษฎีการเขียนไปคนละแบบ กฎเกณฑ์ของการเขียนหรือประเพณีการแสดงที่ใช้ปฏิบัติกันแพร่หลายอยู่ใน สมัยหนึ่ง อาจถูกละเลยหรือไม่เป็นที่ยอมรับในสมัยต่อมา ฉะนั้นจึงไม่ควรยึดถือแนวทางใดเพียงแนวทางเดียวในการตัดสินใจที่จะเลือกใช้เขียนบทละคร

การเลือกเรื่องราวและการกระทำในละครตลอดจนการสร้างตัวละคร ผู้เขียนบทละครควรหาวิธีของตนที่วาดภาพของมนุษย์ขึ้นจากมโนภาพและประสบการณ์ของตนเอง ให้ชีวิตแก่ตัวละครที่สร้างขึ้นบนพื้นฐานของความจริงในโลกสมมุติขึ้น โดยการแต่งเรื่องราวเปรียบได้กับการระบายสีเส้นและแต่งเติมให้น่าสนใจ ดังนั้น บทละครจึงเป็นการแสดงออกของนักเขียนและเป็นกุญแจไปสู่ความเข้าใจในสังคมของยุคสมัยด้วย (เปรมฤดี มุสิกะนันท์, 2534 น. 17)

ความหมายของคำว่า “บทละคร”

“ละคร” หมายถึง การแสดงที่เป็นเรื่องราว มีเหตุการณ์เชื่อมโยงในการดำเนินเรื่องโดยการนำภาพชีวิตจริงหรือประสบการณ์มาผสมผสานกับจินตนาการ แล้วผูกเป็นเรื่องและนำเสนอในรูปแบบของการแสดงบทละคร จึงหมายถึงงานทางวรรณคดีบันเทิงชนิดหนึ่ง ซึ่งการเขียนจะต้องจินตนาการเรื่องราว กำหนดบทบาทของตัวละคร โดยการเขียนให้เหมาะกับบุคลิกของตัวละครนั้น ๆ ตลอดจนถ้อยคำการใช้ภาษาให้ถูกต้องตามยุคสมัยที่กำหนดไว้

“บทละคร คือบทประพันธ์ที่เขียนขึ้นเพื่อใช้เป็นพาหนะในการนำเสนอเรื่องราวความคิดของผู้ประพันธ์ต่อผู้ชมในรูปแบบของการแสดง”(กระทรวงศึกษาธิการ, 2529 น. 12) ด้วยเหตุนี้วรรณกรรมประเภทบทละครจะมีลักษณะแตกต่างจาก นวนิยาย โคลง กลอน ทั้งนี้เพราะว่าบทละครเขียนขึ้นสำหรับแสดงให้ผู้ชมมิได้เขียนสำหรับอ่าน

“บทละคร” เป็นคำประพันธ์ประเภทกลอนบทละคร มีการบรรยายความว่า ตัวละครเป็นใคร อยู่ที่ไหน กำลังทำหรือคิดสิ่งใด และมีทำนองเพลงร้อง เพลงหน้าพาทย์ประกอบทำรำบรรจู่ไว้ในบทกลอนตามรูปแบบของศิลปะการแสดง ละครรำ (ศิลปะการแสดงของไทย, 2542 น. 73)

“บทละครไทย” เช่น บทโขน บทละครรำ บทละครร้อง จะประกอบด้วยบทเจรจาและบทบรรยายต่าง ๆ ดังกล่าว ซึ่งเขียนต่อเนื่องกันไปไม่มีการแบ่งเป็นฉาก เมื่อถึงบทของใคร ผู้นั้นก็ออกมาแสดงที่กลางเวที บทตัวเอก เช่นพระราม อิเหนา พระสังข์ กบสีดา บุษบา รจนา ขึ้นต้นด้วย “เมื่อนั้น” บทตัวรอง เช่น หนุมาน ประสันตา เสนา ขึ้นต้นด้วย “บัดนั้น” การขึ้นต้นตอนสำคัญ เช่น เรื่องสังข์ทองตอนตีลิ เริ่มต้นด้วย “มาจะกล่าวบทไป” ส่วนการขึ้นต้นฉาก มักขึ้นต้นด้วยคำว่า “ครั้นถึง” เพราะตัวละครเดินทางมาถึงสถานที่นั้นหรือฉากนั้น (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2543 น.158)

วิวัฒนาการของการเขียนบทละครรำ

การแสดงละครรำมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ เริ่มด้วยการนำเรื่องที่แสดงมาจากการเล่านิยาย นิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน โดยผู้แสดงต้องนำโครงเรื่องมาลำดับเหตุการณ์ ดำเนินเรื่องก่อนนำไปแสดงเป็นละครในแต่ละตอนหรือแต่ละฉาก เหมือนกับการแสดงละครขอของภาคเหนือ หมอลำของภาคอีสาน โนราของภาคใต้ เพลงทรงเครื่องของภาคกลาง ซึ่งการแสดงเหล่านี้ไม่มีบทละครสำเร็จรูปอย่างปัจจุบัน

สมัยกรุงศรีอยุธยา

บทละครเรื่องอิเหนา มีมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ มีหลักฐานปรากฏอยู่ในปูนฉาผนังวัดท่าทรายของพระมหานาค (วัดท่าทราย)กล่าวถึง “ละครหลวง” เล่นมหรสพสมโภชพระพุทธบาทว่า

ฝ่ายฟ้อนละครใน	บริรักษ์จักรี
โรงริมศิรีมี	กลลับบ่แลชาย

ล้วนสวรรค์สรกรจนาจาง	อรอ่อนลอออาย
ใครยลบออยากวาย	จิตเพ้อระเมอฝัน
ร้องเรื่องระเด่นโดย	บุษบาตุนาหงัน
พาพักคุดาบรร	พตร่วมฤดีโลม

นิรันดร์ นวมารค และสุคนธ์ ดวงพัตรา, 2518 น. 207

บทละครรำของไทยแต่ดั้งเดิมนั้น ผู้แต่งไม่ได้แต่งสำหรับใช้แสดงละคร โดยตรง แต่แต่งไว้เป็นกลอนบรรยายตลอดเรื่อง เมื่อจะมีการแสดงแต่ละครั้ง จะต้องมีการตัดต่อบทละครโดยจัดบทร้องบทรำใหม่เพื่อให้เหมาะกับการแสดงใน แต่ละครั้ง (สมถวิล วิเศษสมบัติ, 2525 น. 161)

สมัยกรุงธนบุรี

สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี มีบทละครครั้งกรุงศรีอยุธยาตกทอดแต่ไม่สมบูรณ์นัก เช่น เรื่องมโนห์ราสังข์ทอง เป็นต้น ส่วนละครในมีเรื่องดาหลัง และอิเหนา ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระราชธิดาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (สุนนมาลย์ นิมนติพันธ์, 2543 น. 169) ในการแสดงละครจึงออกมาในรูปแบบของการเล่านิยาย โดยผ่านการแสดงละครตามบทหรือเนื้อเรื่องที่ได้รับฟัง สำหรับละครในพระราชสำนักเมื่อมาเขียนเป็นบทละครเพื่อการแสดง จึงยังไม่ละทิ้งความคุ้นเคยเดิม คือ ในการดำเนินเรื่องก็มีบทในลักษณะเล่าให้ผู้ชมฟังว่ากำลังกระทำอะไร หรืออยู่ในสถานที่ใด

พระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงนำบทละครรามเกียรติ์ครั้งกรุงเก่ามาดัดแปลง เพื่อใช้แสดงละครเพียงบางตอนเท่านั้น เนื่องมาจากบ้านเมืองอยู่ในระยะจลาจล หลังจากเสียกรุงเมื่อ พ.ศ.2310 ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ 5 ตอน คือ

1. หนุมานเกี่ยวนางวารีรินทร์
2. ท้าวมาลีวราชว่าความ
3. ทศกัณฐ์ตั้งพิธีทรายกรด
4. พระลักษมณ์ถูกหอกกบิลพัสดุ์
5. ปล่อยม้าอุปการ

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ได้ทรงวาง พื้นฐานของศิลปวิทยาการให้เป็นแบบแผนที่ดี ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครใน 3 เรื่อง คือ

1. รามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ตั้งแต่ต้นจนจบ นับเป็นฉบับที่สมบูรณ์
2. อุณรุท พระราชนิพนธ์ตั้งแต่ต้นจนจบ

3. ดาหลัง พระราชานิพนธ์ตามเค้าเรื่องของเจ้าฟ้าหญิงกุณฑล หรืออิเหนาใหญ่ ตั้งแต่ต้นจนจบ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ทรงเป็นประมุขแห่งกวี ทรงให้การยกย่องสนับสนุน ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ ชำนาญการด้านการแต่งกาพย์ กลอน จึงทำให้เกิดบทละครขึ้นในสมัยนี้ มากมาย โดยเฉพาะงานพระราชนิพนธ์ บทละครของพระองค์ที่สำคัญคือ

1. เสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน บางตอน
2. บทละครเรื่อง อิเหนา
3. บทละครเรื่อง รามเกียรติ์
4. บทละครเรื่อง ไชยเชษฐา
5. บทละครเรื่อง สังข์ทอง
6. บทละครเรื่อง ไกรทอง
7. บทละครเรื่อง มณีพิชัย
8. บทละครเรื่อง คาวี
9. กาพย์เห่เรือ
10. บทพากย์โขน ตอนนางลอย นาคบาศ และพรหมาสตร์

บทละครเรื่องที่รัชกาลที่ 2 ทรงพระราชนิพนธ์นั้นให้แสดงได้ดีจริงๆ เมื่อทรงพระราชนิพนธ์บทใดก็โปรดเกล้าให้เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี ผู้ทรงรอบรู้ในกระบวนการรำ นำไปทดลองรำดูก่อน ถ้าบทใดรำชัดซึ้งหรือรำได้ไม่สวยงามก็ทรงแก้ไขบทใหม่จนกว่าจะพอพระทัย โดยเฉพาะบทละครเรื่อง อิเหนา ทรงพระราชนิพนธ์ตั้งแต่ต้นจนจบ วรรณคดีสโมสรให้การยกย่องว่าเป็นยอดของบทละครรำ มีบทกลอนที่ไพเราะ สามารถนำไปแสดงได้สะดวก ทำรำไม่ขัดเขิน รักษาขนบ ธรรมเนียมประเพณีโดยสมบูรณ์

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ไม่ทรงสนพระทัยด้านการแสดงละคร ทำให้ละครหลวงจึงค่อยๆ หดไป แต่กับเป็นผลดีแก่ละครข้างนอกวังหลวง บรรดาครูละครหลวงต่างออกไปเป็นครูฝึกละคร ทำให้การแสดงละครเจริญรุ่งเรืองอย่างรวดเร็ว โดยได้นำบทละครพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 2 ทั้งบท ละครนอกและละครในไปแสดง ร้องล่านำเข้ากำบังมโหรีปีพาทย์

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 โปรดให้ฟื้นฟูละครหลวงขึ้นใหม่ พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ ตอนพระรามเดินดง และบทเบิกโรงบางเรื่อง และโปรดให้ละครหลวงถือดอกไม้เงินทองแทนถือหางนกยูง ในการแสดงชุดประเลง พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ทำนองที่ใช้รำเบิกโรงดอกไม้เงินทอง

เมื่อนั้น
สองมือถือดอกไม้เงินทอง

ให้ท้าวเทพบุตรบุรุษสอง
ป้องหน้าออกมาว่าจะรำ

เบิกโรงละครในให้ประหลาด	มีวิลาศนำชมคมขำ
ทำก้งามตามครูดูแม่นยำ	เป็นแต่ทำอย่างใหม่มิใช่พื่อน
หางนกยูงอย่างเก่าเขาเล่นมาก	ไม่เห็นหลากจิตตามมาแต่ก่อน
คงแต่ทำไว้ให้งามตามละคร	ที่แต่งตนกันไม่องตามโบราณ
รำไปให้เห็นเป็นเกียรติยศ	ปรากฏทุกตำแหน่งแหล่งสถาน
ว่าพวกพื่อนฝ่ายในใช้ราชการ	สำหรับพระภูบานสำราญรมย์
ยอมช่วงใช้ดอกไม้เงินทอง	ไม่เหมือนของเขอื่นมีดินถม
ถึงผิดอย่างไรใครจะไม่ชม	ก็ควรนิยมว่าเป็นมงคลเออย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงพระราชนิพนธ์หลายเรื่อง ได้แก่ บทละครเรื่องเงาะป่า วงศ์เทวราช บทเจรจาละครเรื่องอิเหนา ตอนอิเหนาเข้าเมือง ส่วนกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิทรงแต่งบทละครเรื่อง พระมณีนพิตยกับเรื่องพระสุนทร

ในสมัยนี้ทรงโปรดเกล้าให้เลิกเก็บภาษีอากรมหรสพเมื่อ พ.ศ.2450 ทำให้เกิดมีคณะละครที่มีชื่อเสียงขึ้นหลายคณะ ทำให้กิจการละครเฟื่องฟูขึ้นกลายเป็นอาชีพได้ เจ้าของคณะละครที่เป็นเอกชนมีหลายคณะ ดังนี้

1. กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ผู้ให้กำเนิดละครร้อง คณะละครนฤมิตร เจ้าของโรงละครปริตาลัย ตั้งอยู่ข้างภูเขาทอง วัดสระเกศ
2. เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ ผู้ให้กำเนิดละครดึกดำบรรพ์ เจ้าของ โรงละครดึกดำบรรพ์ ตั้งอยู่ในวังบ้านหม้อ ริมนนอักษฎางค์
3. เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง ผู้ให้กำเนิดละครพันทาง เจ้าของโรงละคร ปรินซ์เธียเตอร์

จากการที่เจ้าของคณะละครต่างๆ ได้คิดประดิษฐ์และปรับปรุงวิธีแสดง รูปแบบการนำเสนอ บนเวที ฉาก แสง และเสียง ใช้ประกอบการแสดงให้เหมาะกับเหตุการณ์ของเรื่อง จึงมีผลต่อการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไข บทละครของแต่ละชนิด ซึ่งรูปแบบของบทละครจะมีลักษณะเป็นคำกลอน ผสมกับบทสนทนา ดังที่ สุมนมาลย์ นิมนต์พันธ์ (2543 น. 190) กล่าวไว้ว่า วิธีแต่งบทละครแต่ละประเภทไม่เหมือนกับบทละครใน ซึ่งแต่งตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง แต่เวลาแสดงเลือกนำมาแสดงเป็นตอนๆ บทละครนอกแต่เป็นตอนๆ ไม่ได้แต่งตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องเหมือนกับละครใน ละครพันทางเลือกจากวรรณคดีเรื่องต่างๆ เฉพาะตอนที่กล่าวถึงตัวละครต่างชาติต่างภาษา ละครดึกดำบรรพ์ตัดตอนมาแสดง มีอธิบายฉากเป็น ร้อยแก้ว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงให้การสนับสนุน ส่งเสริมศิลปะการละครเป็นอย่างมาก โปรดให้ตั้งกรมมหรสพขึ้น ได้ทรงอุปถัมภ์ศิลปินโขน ละคร ได้ทรงพระราชนิพนธ์ บทโขน บทละครไว้เป็นจำนวนมาก ดังนี้

1. ละครรำ พระร่วง ศกุนตลา ท้าวแสนปม พระเกียรติรถ รามเกียรติ์
2. ละครร้อง พระร่วง เกเรก้าตัด สาวิตรี เป็นละครร้องล้วนๆ เหมือนอุปรากรของฝรั่ง คือโต้ตอบกันด้วยเพลงตลอด

3. ละครดึกดำบรรพ์ ศกุนตลา พระเกียรติรถ

ด้วยสาเหตุที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระปรีชาญาณด้านศิลปการละคร จนได้รับการยกย่องว่าเป็นพระราชบิดาแห่งการละครพูด ทรงปรับปรุง ทะนุบำรุงศิลปะทางโขน ละคร และดนตรีปี่พาทย์ให้เจริญรุ่งเรืองที่สุด ได้ทรงอุปถัมภ์ศิลปิน ส่งเสริมให้มีการแสดงละคร จึงมีการแต่งบทละครขึ้นมากมายในสมัยนี้

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 เป็นสมัยที่บ้านเมืองประสบกับภาวะเศรษฐกิจทรุดโทรม มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ.2475 เสนาบดีสภาได้มีการประชุมและตกลงให้ยุบเลิกกรมมหรสพเพื่อประหยัดงบประมาณแผ่นดิน และจากเหตุการณ์บ้านเมืองดังกล่าว ทำให้เกิดละครปลุกใจให้รักชาติคือ ละครของหลวงวิจิตรวาทการ โดยนำเรื่องที่มาแสดงมุ่งให้รักชาติ มีความเสียสละเพื่อชาติ และสร้างความสามัคคี บทละครที่ท่านแต่งมีหลายเรื่อง เช่น เลือกสุพรรณ เจ้าหญิงแสนหวี อนุภาพพ่อขุนรามคำแหง อนุภาพแห่งความเสียสละ ศีกกลาง ฯลฯ (ฤดีชนก รพีพันธุ์, 2546 น. 35) ซึ่งลักษณะของบทละคร หลวงวิจิตรวาทการ มีแนวคิดของเรื่องเพื่อปลุกใจให้รักชาติ ให้แง่คิดในด้านปรัชญา คุณธรรม ยึดมั่นในความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีเนื้อเรื่องที่ดี แต่งเป็น คำกลอนสลับบทสนทนา โต้ตอบกันด้วยถ้อยคำที่ไพเราะกินใจ สลับด้วยการแสดงประกอบด้วยระบำ และใช้วงดนตรีไทยและดนตรีสากลบรรเลงสลับกัน ใช้ทำรำทั้งเพลงไทยและสากล

การวิวัฒนาการของการเขียนบทละครรำ เริ่มจากการเล่านิยาย นิทาน เพลงพื้นบ้าน วรรณกรรมพื้นบ้าน โดยนำโครงเรื่องมาแสดงเป็นละคร โดยการตัดต่อคัดเลือกบทละครจากเรื่องยาวมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับผู้ชมและเวลาที่แสดง กวีที่มีชื่อเสียงนับตั้งแต่พระมหากษัตริย์ จนถึงนักปราชญ์ราชบัณฑิต และกวีที่เป็นเอกชนต่างก็นิยมแต่งบทละครกันแพร่หลาย ซึ่งบทละครจึงเป็นรูปแบบตายตัว มีลักษณะเฉพาะตัวของบทละครไทยแต่ละชนิด ปัจจุบันมีคณะละครสมัครเล่นและคณะละครที่แสดงเป็นอาชีพหลายคณะ มีทั้งละครรำแบบเดิม ละครร้องและละครพูด เช่น ละครของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ละครของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ละครของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ละครของคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยของรัฐบาลและของเอกชนอีกหลายแห่ง ซึ่งแต่ละมหาวิทยาลัยจะมีการเรียนการสอนเกี่ยวกับการฝึกเขียนบทละครชนิดต่างๆ อยู่ในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยในสาขาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการละครหรือศิลปะการแสดง

จากความหมายของคำว่า “ละคร” คือการแสดงที่เป็นเรื่อง ฉะนั้นการแสดงละครที่มีทั้งผู้แสดงและผู้ชม แต่มิได้แสดงเป็นเรื่องเป็นราว เช่น การแสดงเบ็ดเตล็ด รีวิว วิพิธทัศนา นั้น เราไม่เรียกว่า “ละคร” เพราะขาดองค์ประกอบที่สำคัญคือ “เรื่อง”

“เรื่อง” ในละครหมายถึง การลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีจุดหมาย ปลายทาง ทำให้ผู้ชมสามารถเข้าใจได้ว่าใครทำอะไร ด้วยจุดประสงค์เช่นไร และ ได้รับผลอย่างไร ที่นำมาแสดงอาจมี “เรื่อง” ซึ่งได้มีผู้เขียนขึ้นนั้น “บทละคร” (Play script) หรืออาจกำหนดให้ผู้แสดงสร้างสรรค์บทบาทกันขึ้นเองในทำนองการแสดงสด (Improvisation) โดยมีได้มีการเขียนเป็นบทละครขึ้นไว้ล่วงหน้า แต่ไม่ว่าจะเป็นการแสดงตามบทละครที่เขียนไว้ หรือการแสดงสดก็ตาม เมื่อแสดงจบลงแล้ว ผู้ชมก็ต้องรู้เรื่องราวมีอะไรเกิดขึ้น คือ มีใครทำอะไร จุดมุ่งหมายเช่นไร มีอุปสรรคขัดขวางหรือไม่ และเรื่องจบลงอย่างไร เนื่องจากเรื่องเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ละครจะขาดเสียมิได้ จึงมีการนำเรื่องราวที่สามารถเสนอต่อผู้ชมในรูปของการแสดงมาเขียนขึ้นเป็นบทละคร ฉะนั้นการที่จะจัดการแสดงละครทุกครั้ง จึงต้องเริ่มต้นด้วยการเลือกหาบทละครที่ดี หรือนักเขียนบทละครที่มีความสามารถในการที่จะสร้างสรรค์ วิจัยวิจารณ์การละครได้อย่างถูกต้องและมีหลักเกณฑ์

การคัดเลือกบทละครควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. ความเหมาะสมของบทละครต่อผู้ชม
2. คุณค่าทางศิลปะการละคร
3. สาระของเรื่อง

การแต่งบทละครต้องคำนึงถึงคือ

1. ละครเรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายอะไร
2. ละครเรื่องนี้มีเอกภาพของละครครบถ้วนหรือไม่

การประพันธ์บทละคร

การประพันธ์บทละคร สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2543, น. 173-176) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ในการนำเสนอด้านเนื้อหาที่แตกต่างกัน จึงอาจแบ่งบทละครออกตามลักษณะเนื้อหาได้ 4 ประเภท คือ

1. บทละครแนวประวัติศาสตร์ หมายถึง บทละครที่แสดงเรื่องราวในอดีต เช่น ประวัติบุคคล ประวัติเหตุการณ์ ตำนาน และพงศาวดาร

2. บทละครแนวปรัชญาชีวิต หมายถึง บทละครที่แสดงเรื่องราวในอดีตหรือปัจจุบันที่เน้นความคิดของมนุษย์ในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง โดยอาศัยการตัดสินใจลงมือกระทำหรือไม่กระทำบนพื้นฐานของปรัชญาทางศาสนา ลัทธิ ความเชื่อ หรือเหตุผลแห่งการดำรงชีวิต

3. บทละครแนวชี้นำหรือสะท้อนสังคม หมายถึง บทละครที่แสดงเรื่องราวอันเป็นปัญหาสังคม ซึ่งมีผลกระทบรุนแรงต่อบุคคลหรือชุมชน ปัญหาสังคมที่สำคัญมักเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งเชื่อมโยงกันอย่างสลับซับซ้อน

4. บทละครแนวจินตนาการ หมายถึง บทละครที่แสดงจินตนาการอัน สร้างสรรค์ในเชิงศิลปะของมนุษยชาติ ตัวละคร เหตุการณ์ สถานที่ ล้วนเป็นจินตนาการของกวีที่มุ่งแสดงพลังแห่งจินตนาการ

อันไม่มีขีดจำกัดในทางวรรณศิลป์ ดุริยางคศิลป์ ทัศนศิลป์และนาฏศิลป์ สร้างความแปลกประหลาด ความมหัศจรรย์ ความตระการตา เหล่านี้เป็นสิ่งธรรมดาและยอมรับได้ในบทรูปลักษณ์นี้ ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของบทรูปลักษณ์นี้มิได้แยกออกจากกันโดยเด็ดขาด เพียงแต่ บทรูปลักษณ์แต่ละเรื่อง เน้นสาระสำคัญต่างแนวกันไป

การเขียนบทรูปลักษณ์

การเขียนบทรูปลักษณ์ จรูญศรี วีระวานิช (2532 น.15-17) ได้กล่าวถึงหลักการเขียนบทรูปลักษณ์ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. **คิดจุดของเรื่อง** หรือปรัชญาแนวคิดในการนำเสนอเพื่อแสดงละคร เช่น เรื่องที่แสดงอาจเกี่ยวกับความรัก ความพยายาม ความเสียสละ ความโลภ บางเรื่องจะมีแนวคิดที่เด่นชัดตรงกับคำสุภาษิต เช่น โลภมากลาภหาย หรือธรรมะชนะอธรรม เวิร์ดระดับด้วยการไม่จองเวร
2. **สร้างเค้าโครงเรื่อง** คิดเรื่องราวความเป็นไปและเหตุการณ์ที่สำคัญว่าจะเริ่มอย่างไรและจบอย่างไร
3. **กำหนดตัวละครสำคัญ** และวางบุคลิก ฐานะ ยศ ตำแหน่ง ของตัวละคร ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครภายในเรื่อง
4. **การแบ่งฉาก และลำดับเหตุการณ์** ควรจะคำนึงถึงการเริ่มจากเหตุการณ์ตอนนี้แล้ว ควรจะตัดไปใหม่เพื่อให้ได้ใจความต่อเนื่องกัน ไม่สับสน วกไป วนมา ตามลำดับเหตุการณ์ของเนื้อเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง
5. **แต่งบทพูดและการเจรจา** เพื่อขยายจากบทร้องเพื่อให้เกิดความเข้าใจ
6. **บทรูปลักษณ์** ลักษณะจะเป็นกลอนแปด การใช้คำ ควรคำนึงถึงท่ามในการใช้บทด้วย หลีกเลี่ยงการใช้ภาษาที่ตีท่าซ้ำกัน
7. **บรรจุเพลงที่ใช้แต่ละบท** ให้เหมาะสมกับบทบาท ฐานะ เหตุการณ์ และอารมณ์ของตัวละคร ซึ่งมีทั้งเพลงร้องและเพลงหน้าพาทย์

ลักษณะของนักเขียนบทรูปลักษณ์ที่ดี

1. มีความรู้รอบตัวกว้างขวาง เช่น รู้สภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมและสิ่งแวดล้อม
2. มีความรู้ความสามารถในการดำเนินเรื่อง หรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับละคร
3. มีความรู้ในด้านการประพันธ์ รู้ศัพท์มาก โดยเฉพาะคำไวพจน์
4. มีความคิดริเริ่มในการนำเสนอรูปแบบการแสดงละครที่แปลกใหม่
5. มีความเชื่อมั่นในตนเอง ผู้เขียนจะไปคัดลอกของผู้อื่นมาเป็นของตน ควรจะเขียนด้วยความสามารถของตนเอง (เว้นการตัดต่อบทรูปลักษณ์)

ลักษณะกลอนบทละคร

1. มีลักษณะเหมือนกลอนแปด คือ บท บาท วรรค หรือหมู่

บท กลอนบทหนึ่งมี 2 บาท

บาท บาทหนึ่งมี 2 วรรค

วรรค วรรคหนึ่งมี 3 หมู่

หมู่แรก กำหนด 3 คำ

หมู่สอง กำหนด 2 คำ

หมู่สาม กำหนด 3 คำ

วรรค 1 สดับ

วรรค 2 รับ

วรรค 3 รอง

วรรค 4 ส่ง

ระเบียบสัมผัส

มีสัมผัสนอก และสัมผัสใน สัมผัสนอก คือ สัมผัสเชื่อมโยงระหว่างวรรค สัมผัสในไม่บังคับ แต่
นิยมกันมากเพราะทำให้กลอนสละสลวย

การใช้สัมผัสนอกกับเสียงวรรณยุกต์

วรรคหนึ่ง ใช้ได้ทั้ง 5 เสียง

วรรคสอง นิยมเสียงจัตวา และเสียงอื่นได้ เว้นเสียงสามัญและเสียงตรี

วรรคสาม ใช้เสียงสามัญ

วรรคสี่ นิยมเสียงสามัญ

การสัมผัสคำที่ไม่นิยมใช้ในการเขียนบทละคร

1. สัมผัสซ้ำ หมายถึง เอาคำที่เหมือนกันมาใช้ซ้ำกันในกลอนบทเดียวกัน เช่น กลอนตัวอย่าง
ของมัทคณะ

“ถ้าฉันเป็นนักกลอนกระฉ่อนชั่ว คนนับถือทั่วหน้าพากล่าวขวัญ

ฉันคงคอยอดตลอดวัน คงมีขวัญที่จะฝันเสกสรรค์กลอน”

2. สัมผัสแฝง คือ ซิงสัมผัสเสียก่อนถึงที่สัมผัส เช่น

“เป็นนักเรียนไม่พอริกอ่รัก

มันตินักหรือไฉนใคร่ขอลาม

ถ้ามันงามหรือทำให้เรียนได้ความ

จึงอยากถามน้องสาวให้เข้าใจ”

3. **สัมผัสเลื่อน** คือ การใช้เสียงสระสัมผัสที่มีเสียงใกล้เคียงกัน เช่น แข็ง – แฝง สม – โฉม ไกล

– หมาย

“ขอเดชะองค์อินทร์ปิ่นสุวรรณค์

ช่วยเสกสรรค้อุ้มสมให้โฉมฉาย

ขอยู่หาก็จากโลกวิโยคไกล

ปรงค์เครื่องหมายสำแดงแหล่งฝั่งตน”

4. **สัมผัสแก้อ** คือ เอาคำที่มีเสียงสระ พอที่จะรับสัมผัสได้ มาใช้ทุกๆ ที่ความหมายของนั้นและเลื่อน เช่น ปัจจา ครรภา สองรา

5. **สัมผัสแยก** คือ การใช้สัมผัสครั้งคำ แยกวรรคกัน เช่น

“อันน้ำพุจะพุดี ก็ด้วยมีแม่คงคา

มานนทีมีมหา _____ สมุทรช่วยอำนวนยผล”

หลักในการตัดต่อกลอนบทละคร

การตัดต่อบทละครมีความจำเป็นอย่างมาก เพื่อให้การแสดงละครดำเนินเรื่อง เหตุการณ์ ไปด้วยความรวดเร็ว กระชับ โดยยังรักษาโครงเรื่องเอาไว้ ซึ่งผู้ตัดต่อบทละครต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. เพื่อให้สั้นพอดีกับเวลาของการร้องหรือการแสดง
2. เพื่อกระชับข้อความให้กระทัดรัด ตัดข้อความที่ไม่จำเป็นหรือตัดตอนที่มีความไพเราะน้อยออก เพื่อให้กลอนนั้นมีความเข้มข้น
3. การตัดต่อบทละครนั้นก็เพื่อให้เหมาะกับการแสดง บางที่ข้อความที่ไม่ไพเราะก็ต้องเก็บไว้ ถ้ากลอนตอนนั้นเชื่อมโยงกันดีแล้ว
4. กลอนบางตอนแม้จะมีความไพเราะ แต่ถ้าขัดกับทำราก็ต้องตัดทิ้งไป
5. ผู้ตัดต่อจะต้องใช้ความสามารถแต่งกลอนแทรก เชื่อมให้เข้ากันสนิท
6. การตัดต่อกลอนทำเพื่อคงคุณค่าของกลอนเก่าไว้ และปรับปรุงให้ เหมาะสมกับโอกาสที่ใช้ ไม่ใช่ทำลายคุณค่าของเดิม
7. การตัดต่อกลอนจากวรรณคดีมาเป็นบทละคร บางแห่งต้องตัดออกทั้งบทยาวๆ ผู้ตัดต่อต้องมีความสามารถแต่งเติมเข้าไปทั้งบท เพื่อให้เหมาะสมกับโอกาสที่นำมาใช้
8. ผู้ตัดต่อควรระวังอย่างบิดเบือนเรื่องเดิมให้เสียไป
9. ข้อสำคัญคือการเชื่อมโยงสัมผัสโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลอนบทละครต้องรับสัมผัสกันทุกบท แม้แต่ในกรณีสัมผัสระหว่างฉากก็ทิ้งไม่ได้
10. ผู้ตัดต่อต้องมีความรักด้านขนบของการแสดงละครในลีลาการรำ และการจัดการแสดงละครดีพอ จึงจะเขียนบทออกมาให้สอดคล้องกับทำร่าได้

แนวทางการตัดต่อบทละครรำ

การตัดต่อบทละครให้ได้บทละครที่ดีนั้น ผู้ตัดต่อบทละครต้องมีความรู้ ความสามารถด้านการประพันธ์บทละคร โดยมีลำดับการตัดต่อบทละครดังนี้

1. อ่านบทละครทั้งเรื่องให้เข้าใจ ทั้งโครงเรื่อง เนื้อเรื่อง ตัวละครในเรื่อง ตลอดจนบุคลิกลักษณะ ความสัมพันธ์ของตัวละคร แยกตัวละครเป็นตัวเอกตัวสำคัญ พระเอก นางเอก ตัวประกอบ

2. เลือกตอนที่จะนำมาทำเป็นบทละคร

3. เขียนเรื่องย่อของตอนที่เลือกแล้ว โดยพิจารณาจุดเปิดเรื่อง จุดกลางเรื่องที่มีปมใหญ่ของเรื่อง จุดปิดเรื่องให้เหมาะสมและสัมพันธ์กัน โดยมีเนื้อเรื่องหรือเหตุการณ์ชวนติดตาม

4. นำเรื่องย่อของตอนที่เลือกแล้วมาตัดเป็นฉาก บรรยายเหตุการณ์ในฉาก ให้สอดคล้องกับข้อที่ 3

5. นำกลอนบทละครเติมในตอนที่ได้เลือกไว้แล้ว มาพิจารณาตัดคำกลอนส่วนที่ไม่จำเป็นออกไป เช่น คำกลอนที่บรรยายความยืดยาว คงเหลือแต่บทกลอนที่สำคัญและจำเป็นตัดทิ้งไม่ได้ นำกลอนบทละครมาเรียบเรียงใหม่ ให้ความต่อเนื่องกัน และให้คำกลอนแต่ละบทรับ-ส่งสัมผัสกัน อาจจะต้องเพิ่มคำกลอนเพิ่มเข้าไป หรือแทรกระหว่างช่วงที่ตัดออกก็ได้ตามความเหมาะสม

6. คำกลอนแต่ละฉาก ตั้งแต่ฉากที่ 1 ถึงฉากสุดท้าย จะต้องรับ-ส่งสัมผัสกันตลอด

7. ข้อควรสังเกต การเชื่อมสัมผัสแต่ละวรรคนั้น เพื่อความสะดวกและง่ายต่อการเชื่อมคำกลอนให้พิจารณาเปลี่ยนคำสุดท้ายของวรรคส่ง ให้รับสัมผัสกับวรรครับของอีกบทหนึ่งที่น่ามาต่อ

8. เมื่อเรียบเรียงบทละครขึ้นใหม่แล้ว ตรวจสอบอีกครั้งตั้งแต่ต้นจนจบ เพื่อดูการดำเนินเรื่องว่าตรงกับโครงเรื่องที่ตั้งไว้หรือไม่ แต่ละบทสามารถรำได้อย่างถูกแบบแผนหรือไม่

9. บรรจุเพลงร้องให้เหมาะสมกับรูปแบบของบทละคร และอารมณ์ของตัวละคร

10. บรรจุเพลงหน้าพาทย์ประกอบอิริยาบถต่างๆ อย่างถูกต้อง

11. กลอนบทละคร ส่วนใหญ่เพลงหนึ่งจะมี 2 บท (4 คำกลอน) บางครั้งอาจจะมี 1 บท (2 คำกลอน) หรืออาจมากกว่า 2 บท ในกรณีที่เป็นการบรรยายความรู้สึก อารมณ์ การกระทำของตัวละคร

12. บทละครรำ บางเรื่องจะใช้บทร้องเป็นหลัก มีบทเจรจาน้อยมาก ผู้แสดงจะต้องมีความสามารถและมีความจำเป็นเลิศ หากเป็นบทละครเพื่อการศึกษา บทละครรำบางเรื่องจะนิยม บทรำไม่มากจนเกินไป และเพื่อมิให้คนดูเดาเหตุการณ์ในเรื่องไม่ชัดเจน ก็จะมีบทเจรจายเป็นภาษาร้อยแก้ว แทรกบทที่ใช้รำไว้เป็นช่วงเป็นตอน

13. เมื่อเรียบเรียงบทละครเรียบร้อยแล้ว ทั้งบทที่ใช้รำ และบทเจรจา ก็จะนำบทละครนั้นไปทดลองแสดง อาจจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมหรือตัดออกก็แล้วแต่เพื่อให้แสดงได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

สำหรับการเขียนบทละครอื่นๆ ที่มีใช้ละครรำ แนวทางในการเขียนบทละคร มีดังนี้

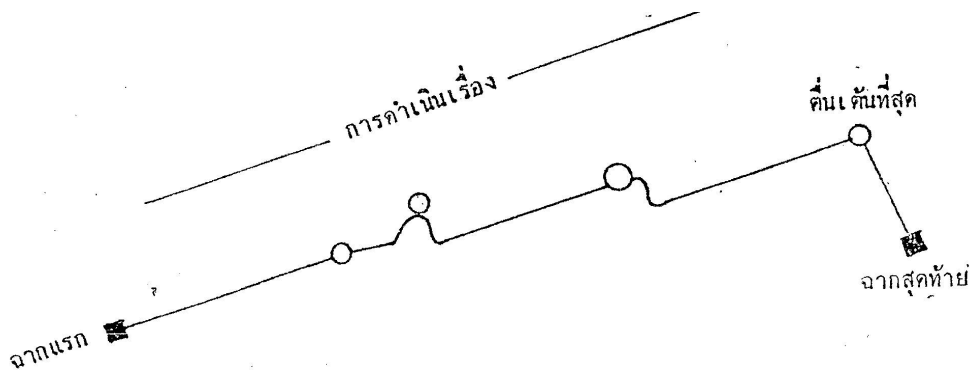
การวางโครงเรื่อง

“โครงเรื่อง (Plot) หมายถึง การลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในละครอย่างมีเหตุผล และมีจุดหมายปลายทาง” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2529 น. 13) การวางโครงเรื่องจะต้องวางแผนหรือกำหนดเส้นทางของการกระทำของตัวละคร เพื่อ ผู้ชมสามารถเข้าใจได้ว่ามีอะไรเกิดขึ้นในละครเรื่องนั้น ๆ คือ ใครทำอะไร ด้วย จุดมุ่งหมายอย่างไร ภายใต้สภาพแวดล้อมเช่นไร พบอุปสรรคอย่างไร แก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือตัดสินใจแบบไหน และผลคืออะไร

โครงเรื่องที่ดีจะต้องมีความสมบูรณ์ในตัวของมันเอง มีความยาวพอเหมาะ ประกอบด้วยตอนต้น ตอนกลาง และตอนจบ เหตุการณ์ทุกตอนมีความสัมพันธ์กันอย่างสมเหตุสมผลตามกฎหมายแห่งกรรม กล่าวคือ เรื่องราวที่กล่าวขึ้นในฉากหนึ่ง จะต้องเป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำในฉากที่นำมาก่อน และจะเป็นสาเหตุของเรื่องราวที่จะเกิดขึ้นในฉากต่อไป ฉะนั้นในบทละครที่มีการวางโครงเรื่องอย่างรัดกุม จะไม่สามารถตัดฉากหนึ่งฉากใดทิ้งไปได้เลย เพราะจะกระทบกระเทือนฉากอื่น เนื่องจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทุกฉากล้วนมีความสัมพันธ์และเป็นเหตุเป็นผลต่อกันอย่างแท้จริง และโครงเรื่องเปรียบเสมือนชีวิตวิญญานของตัวละคร แต่โครงเรื่อง ก็มีใช้เรื่องราวของละครโดยตลอด โครงเรื่องคือ ลำดับเหตุการณ์ภายในกรอบของละครเรื่องนั้น ๆ ตั้งแต่จุดเริ่มเรื่องไปจนถึงจุดจบของละคร เปรียบได้กับการจัดโครงภาพของจิตรกร ซึ่งวางโครงภาพที่ต้องการวาดภายในกรอบผ้าใบก่อนจะลงสีและรายละเอียด (นพมาส ศิริกายะ, 2524, น. 106)

ดังนั้น ในการวางโครงเรื่องนั้นต้องคำนึงถึงส่วนประกอบของการดำเนินเรื่อง ได้แก่ การปูพื้น การเตรียมเรื่อง จุดเริ่มเรื่อง เหตุการณ์กระตุ้น ความขัดแย้ง การค้นพบ จุดสูงสุดของเรื่อง จุดวิกฤตการ คลี่คลายเรื่อง และเอกภาพ

การวางโครงเรื่องต้องยึดแนวปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่วางไว้ตั้งแต่เปิดเรื่องจนถึงจุดสุดยอด และอย่าลืมเรื่องของการความขัดแย้งในละคร จะต้องให้เข้มข้น การดำเนินเรื่องควรจะเป็นไปตามผังดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3.1 ผังการวางโครงเรื่อง

ที่มา : เปรมฤดี มุสิกะนันท์, 2534 น. 22

การวางลักษณะนิสัยตัวละคร

ตัวละคร (Character) คือผู้ได้รับผลจากการกระทำในบทละคร เป็นผู้แสดงพฤติกรรมตามเหตุการณ์ในเรื่องหรือเหตุการณ์ตามโครงเรื่อง

การวางลักษณะนิสัยตัวละคร (Characterization) คือผู้เขียนบทเป็นผู้กำหนดเพศ อายุ ชื่อ อาชีพ ฐานะทางสังคม พฤติกรรม ให้ตัวละครมีลักษณะนิสัยตามความเหมาะสมของเรื่อง

การสร้างตัวละครต้องประกอบด้วยลักษณะต่อไปนี้

1. ภูมิหลัง (Background) คือการให้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวละคร เช่น ฐานะทางสังคม สภาพร่างกายและสิ่งต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อตัวละคร

2. อารมณ์ (Emotion) คือความรู้สึกในใจของตัวละครที่มีปฏิกริยาต่อมนุษย์ สิ่งของ และเหตุการณ์ต่าง ๆ

3. ความคิดและปรัชญา (Thought and philosophy) ซึ่งตัวละครมีต่อ เหตุการณ์และสิ่งต่าง ๆ

4. คำพูด ได้แก่ ท่าที น้ำเสียง และถ้อยคำของตัวละครที่เป็นสิ่งแสดงให้รู้ว่าเขาเป็นคนอย่างไร เช่น เห็นแก่ตัว กล้าหาญ เมตตากรุณา ฯลฯ

5. พฤติกรรม (Action) คือสิ่งที่ตัวละครกระทำที่แสดงนิสัยและความประพฤติของตัวละคร เพราะพฤติกรรมย่อมแสดงให้เห็นเป็นอุปนิสัยได้

สิ่งสำคัญในบทละครคือ โครงเรื่องจะอยู่ต่างหากโดยไม่มีตัวละครไม่ได้ และตัวละครจะไม่มี ความหมายถ้าไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงเรื่อง บทละครที่ดีจำเป็นต้องมีทั้งโครงเรื่องที่ดีและการวางตัวละครอย่างดี เพราะโครงเรื่องสร้างขึ้นมาจากเหตุการณ์ที่เกิดจากลักษณะนิสัยและการกระทำของตัวละคร

การสร้างตัวละครควรพิจารณาลักษณะตัวละครแบ่งได้ 4 ลักษณะดังนี้

1. ลักษณะภายนอก หมายถึง รูปร่าง หน้าตา เพศ อายุ ความสูง ต่ำ ดำ ขาว จะต้องปรากฏชัด เมื่อนำละครมาแสดง และนักแสดงจะต้องทำให้ตัวละคร เป็นตัวเป็นตนเคลื่อนไหวได้ขึ้นมา

2. ลักษณะทางสังคม หมายถึง ฐานะ อาชีพ ศาสนา และเกี่ยวพันในครอบครัว และทุกสิ่งทุกอย่างในด้านสภาพแวดล้อม

3. ลักษณะทางจิตวิทยา รวมทั้งนิสัยใจคอ เจตคติ ความมุ่งมาดปรารถนา ความชอบ ความเกลียด อันเป็นลักษณะของจิตใจทั้งทางอารมณ์และทางปัญญา ลักษณะ ตัวละครในด้านจิตวิทยานี้ เป็นการสร้างตัวละครที่สำคัญที่สุด เพราะความรู้สึกนึกคิดมักจะมีผลต่อการกระทำและแสดงลักษณะตัวละครได้ชัดเจนกว่าด้านอื่นๆ

4. ลักษณะทางคุณธรรม ควรเน้นตัวละครในด้านเหล่านี้ไม่เท่ากัน บางเรื่องแทบจะไม่กล่าวถึงรูปร่างหน้าตาของตัวละครเลย เน้นเฉพาะลักษณะทางจิตวิทยา และ คุณธรรมในตัวละคร

ลักษณะตัวละครแยกเป็น 2 ประเภท คือ

1. **ตัวละครที่มีลักษณะเป็นแบบตายตัว (Typed character)** คือตัวละครที่มองเห็นเพียงด้านเดียว และมักมีลักษณะนิสัยตามแบบฉบับที่นิยมใช้กันในบทละครทั่ว ๆ ไป เช่น พระเอก นางเอก ผู้ร้าย ตัวโกง ฯลฯ ซึ่งตัวละครเหล่านี้จะอยู่ใน บทละครเรื่องใดมักจะมีลักษณะคล้าย ๆ กัน โดยที่ผู้ชมเมื่อชมการแสดงจะสามารถคาดการณ์ได้โดยตลอด ติดตามเรื่องราวได้โดยง่าย มองเห็นตัวละครฝ่ายดี ฝ่ายชั่วได้อย่างชัดเจน จะอยู่ในเนื้อเรื่องที่เน้นความสนุกสนาน ตื่นเต้น เร้าใจ ชวนให้ ติดตาม เช่น เรื่องสืบสวนสอบสวน เรื่องลึกลับเขย่าขวัญ เรื่องรบหรือผจญภัย เรื่องรักกระจุกกระจิม เรื่องชีวิตประเภทโศกสะเทือนใจที่ไม่มีความลึกซึ้งมากนัก

2. **ตัวละครที่เห็นรอบด้าน (Well-rounded Character)** ตัวละครจะมีลักษณะเหมือนคนจริง ๆ มีความลึกซึ้งและเข้าใจยากกว่าตัวละครที่มีลักษณะเป็นแบบตายตัว คือ พระเอก นางเอก ไม่จำเป็นต้องเก่ง ต้องดี มีความเป็นคนสมบูรณ์ครบถ้วน ซึ่งคนจริง ๆ น้อยนักที่จะเป็น ตัวละครจะต้องมองได้รอบด้าน มีทั้งส่วนดีส่วนเสียและต้องศึกษาอย่างละเอียด จึงจะสามารถเข้าใจได้ ตัวละครประเภทนี้ ส่วนใหญ่จะมีพัฒนาการด้านนิสัยใจคอ หรือมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในชีวิต เนื่องจากผลกระทบของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในละคร ตัวละครที่เห็นรอบด้านมักจะพบใน โศกนาฏกรรมที่ยิ่งใหญ่ หรือในบทละครสมัยใหม่ที่ลักษณะเป็นวรรณกรรมชั้นสูง

การใช้ภาษาในบทละคร

การใช้ภาษา (Diction) หมายถึงศิลปะการถ่ายทอดเรื่องราวและความคิดของผู้ประพันธ์ออกมาทางคำพูดของตัวละครหรือบทเจรจา ซึ่งอาจเป็นบทร้อยแก้ว หรือร้อยกรองตามแต่ความเหมาะสมของลักษณะบทละครและเหตุการณ์ในแต่ละตอนของบทละครเรื่องนั้น ๆ

บทละครที่ดีนั้นจะต้องประกอบด้วยศิลปะการใช้ภาษาเป็นสิ่งสำคัญ เพราะถึงแม้ว่าโครงเรื่องตัวละคร ความคิดดี แต่ขาดศิลปะการใช้ภาษา ย่อมไม่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวและความคิดจากบทละครสู่ผู้ชมได้ บทเจรจาที่ดีต้องให้เหมาะสมกับประเภทของบทละคร ลักษณะนิสัยตัวละครที่พูด และเหตุการณ์แต่ละตอนในละคร บทเจรจาที่ดีต้องมีลักษณะดังนี้คือ

1. มีความกระชับเพียงพอที่ผู้ชมฟังแล้วสามารถติดตามเรื่องได้
2. ไม่ง่ายจนเกินไปหรือใช้คำพูดที่ใช้กันมาแล้วจนเคยชิน ซึ่งจะทำให้ บทเจรจาขาดความคมและลึกซึ้ง
3. บทเจรจาต้องแสดงนิสัย ความคิดอ่าน และอารมณ์ของผู้พูด
4. มีความหมายเบื้องหลังคำพูดที่นำไปสู่การแสดงออกของตัวละครในแง่ของการกระทำตลอดจนมีผลในการดำเนินเรื่อง

การแต่งคำพูด เป็นหัวใจสำคัญเพราะเป็นการบรรยายเหตุการณ์ในเรื่อง ทั้งหมด นับจากตัวละคร ความเป็นไป ความรู้สึกตั้งแต่ต้นจนจบ คำพูดจึงเป็นสิ่งส่งต่อให้ผู้ชมรู้เรื่อง ดังนั้นผู้เขียนบทต้องใช้เทคนิคในการกลั่นกรองคำพูดให้คำพูดของตัวละครมีคุณค่าน่าฟังด้วย โดยให้ถ้อยคำในการสนทนา ระหว่างตัวละครในเรื่องที่จะทำให้ผู้ชมเข้าใจ เช่น นิสัยใจคอ บุคลิกลักษณะของตัวละคร หลักเกณฑ์ในการแต่งคำพูด มีดังนี้

1. คำพูด คือการดำเนินเรื่องแทนการบรรยายของผู้แต่ง ผู้เขียนจึงต้องคำนึงว่าในบทละคร โดยเฉพาะบทสนทนาคือการดำเนินเรื่องโดยตรง
2. คำพูดจะต้องสร้างให้ผู้ชมรู้จักตัวละครในเรื่อง ทั้งรูปร่างลักษณะหน้าตาและนิสัยใจคอ โดยผู้แต่งไม่ต้องชี้แจงตรง ๆ
3. สร้างคำพูดให้สมจริง คำพูดที่สมมุติว่าเป็นถ้อยคำจริง ๆ ของตัวละครทำให้รู้สึกใกล้ชิดกับความเป็นจริง
4. คำพูดจะทำให้บทละครน่าสนใจและมีชีวิตชีวา โดยเฉพาะบทสนทนาที่มีความคมคาย หรือแฝงอารมณ์ขัน หรือพูดได้ถูกต้องตามฐานะของตัวละคร และสมกับบทบาทในตอนนั้น ๆ

เพลง

เพลง (Song) หมายถึง ศิลปะของการถ่ายทอดเรื่องราวและความคิดของผู้ประพันธ์ออกมาทางบทเพลงที่ตัวละครต้องขับร้อง บทเพลงจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของบทละครเช่นเดียวกับบทเจรจา ผู้เขียนไม่ควรนำบทเพลงใด ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับเรื่องราวในละครหรือไม่เหมาะสมกับนิสัยตัวละครมาสอดแทรกไว้ในบทเพียงเพื่อคั่นเวลา ในการเขียนบทละครซึ่งมีบทเพลงเป็นองค์ประกอบบทเพลงในละครเรื่องนั้น จะต้องมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นๆ อย่างชนิดที่จะไม่สามารถตัดทิ้งได้ โดยไม่กระทบกระเทือนคุณค่าของละครเรื่องนั้น ๆ

ในการแสดงละครเพลงที่ใช้ประกอบการแสดงแต่ละประเภทไม่เหมือนกัน และจะต้องรู้เรื่องที่จะแสดง รู้จักตัวละครในเรื่องว่าใคร มีฐานะแค่ไหน เพื่อจะได้บรรจุเพลงให้ตรงกับบทบาท ฐานะ และอารมณ์ของตัวละคร เพราะเพลงไทยบางเพลงมีวรรณะ คือมีศັกดีไม่เสมอกัน (มนตรี ตราโมท, 2536 น. 55) ดนตรีและเพลงร้องจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในการแสดงละคร เพราะช่วยให้เกิดความพร้อมเพรียงกัน เข้าถึงอารมณ์ของผู้ชมและเป็นแรงกระตุ้นที่ทำให้เกิดแสดงละครเกิดความสนุกสนาน สร้างอารมณ์และบรรยากาศให้การดำเนินเรื่องเป็นไปได้อย่างสมบูรณ์ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง

การตัดฉาก

ในการแสดงละครจะต้องแบ่งออกเป็นองก์ แต่ละองก์แบ่งออกเป็นฉาก การแบ่งองก์และฉากนี้ไม่มี ความหมายตายตัว แต่จะชี้ให้เห็น “การกระทำ” ของตัวละครบางอย่างในฉากหนึ่ง ๆ การจัดลำดับฉากจะ เป็นการดำเนินเรื่องให้ก้าวไปสู่ จุดหมายปลายทาง ละครบางเรื่องอาจมีความยาวเพียงหนึ่งชั่วโมงครึ่ง ซึ่ง สามารถดำเนินเรื่องไปให้จบรวดเดียวได้เลยโดยไม่ต้องมีการเปลี่ยนฉากและองก์ ผู้เขียนจะต้องทำให้ เรื่องราวกระชับในด้านการเลือกเหตุการณ์มาใช้ในเรื่อง เพราะไม่มีการเปลี่ยนฉากละครลักษณะนี้เรียกว่า ละครองก์เดียว

สำหรับการกำหนดฉาก หรือแบ่งฉาก หรือตัดฉากก่อน เพื่อลำดับเหตุการณ์นับจากจะเริ่มต้น อย่งไรจนถึงลงท้าย เหตุการณ์ตอนไหนควรเอาไว้ตรงไหน ฉากที่หนึ่งควรจะเริ่มอย่างไร มีเหตุการณ์ที่ จะเริ่มภายในฉากมีเหตุการณ์ที่สำคัญคือไม่ สับสน กระชับ มีลำดับ ตั้งแต่แรกถึงฉากสุดท้าย และการ แสดงละครได้ความสำคัญเด่นชัดทุกฉาก

รูปแบบของบทละคร

ประทีน พวงสำลี (2521 น. 76) ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับรูปแบบของ บทละครมีองค์ประกอบ ต่างๆ เพื่อสามารถนำไปแสดงได้โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. หน้าแรกก่อนถึงตัวเรื่อง

1.1 บอกชนิดของบทละคร เช่น ละครพูด ละครนอก ละครใน หรือละครพันทาง และชื่อ เรื่อง ชื่อผู้แต่ง

1.2 บอกตัวละครในเรื่อง

1.2.1 แยกแต่ละฝ่าย เช่น ฝ่ายเมืองโกสัมพีและฝ่ายอุเชนี

1.2.2 แยกตัวเอกและตัวประกอบ

1.2.3 ลำดับตัวเอกหรือตัวที่มีฐานะสูงไว้ต้นๆ

1.2.4 ลำดับตัวเดี่ยว ๆ หรือจำนวนน้อยไว้ก่อนแล้วจึงตัวหมู่ เช่น ระเบียบำ หรือตัว ประกอบจำนวนมาก เช่น ชาวบ้าน

1.2.5 กำหนดตัวแสดงประกอบที่ต้องใช้มากกว่า 1 คน เช่น พีเลียง 2 คน ทหาร 6 คน ระเบียบำ 6 – 8 คน

1.3 กำหนดเครื่องแต่งกายอย่างคร่าวๆ

1.4 เครื่องใช้ประกอบฉากและสำหรับตัวแสดงแต่ละฉาก เช่น

ฉาก 1

1) เครื่องแต่งกายอย่างกษัตริย์แยกสำหรับฉากท้องพระโรง

2) พัดโบก 1 พืน 1 ฯลฯ

ฉาก 2

1) บ่วงสำหรับคล้องข้าง พระแสงของจ้าว ฯลฯ

2) ดาบพลทหารเลว 8 อัน ฯลฯ

1.5 บอกสถานที่ของแต่ละฉาก เช่น

ฉาก 1 ท้องพระโรงกรุงอังวะ

ฉาก 2 หน้าคุกกรุงอังวะ

ทั้ง 5 ข้อนี้ เขียนไว้เพื่อสะดวกแก่การจัดงานแต่ละฝ่าย เช่น ข้อ 1.2 บอกผู้ฝึกซ้อมเพื่อสะดวกในการเลือกตัวแสดงและรู้จำนวนตัวแสดงทันที ข้อ 1.3 บอกเจ้าหน้าที่เครื่องแต่งกาย ข้อ 1.4 บอกเจ้าหน้าที่จัดหาอุปกรณ์และเป็นประโยชน์เวลาจัดฉากจะได้ดูว่าอุปกรณ์แต่ละชิ้นในฉากนั้น ๆ ครบหรือไม่ ข้อ 1.5 บอกเจ้าหน้าที่ฝ่ายฉาก ทั้งนี้ผู้เขียนบทอาจจะยืดหยุ่นจากที่กำหนดไว้ได้ตามความเหมาะสม

2. ตัวเรื่อง

2.1 บอกชื่อเรื่อง

2.2 อธิบายฉาก

2.3 ตัวละคร ตามตำแหน่งแหล่งที่ อากัปกริยา และอารมณ์

2.4 ดนตรีก่อนเปิดม่าน ถ้าเป็นละครรำบอกทำนองเพลงที่จะร้องเหนือบทกลอน เมื่อจะเปลี่ยนทำนองเพลงทุกครั้งต้องย่อหน้ากลอนใหม่

2.5 คำเจรจาที่เป็นกลอนบทละครรำต้องเขียนคำว่า “เจรจา” ไว้เหนือกลอนนั้น (แทนที่ทำนองเพลง)

2.6 คำพูดร้อยแก้ว หรือคำพูดร้อยกรอง ทั้งละครพูดและละครรำ ซ้ายมือสุดเป็นชื่อตัวละคร แล้วเว้นวรรคออกพอสมควรจึงจะถึงคำพูด

2.7 อธิบายเหตุการณ์และอากัปกริยาตลอดจนอารมณ์ตัวละคร แบ่งเป็นดังนี้

2.7.1 อธิบายคั่นบทร้องหรือพูด

2.7.2 อธิบายแทรก

เมื่อผู้เขียนบทสามารถสร้างบทละครได้เรียบร้อยแล้ว จำเป็นต้องจัดระบบการวางรูปแบบของบทละครเพื่อสะดวกในการใช้ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างรูปแบบของบทละคร

บทละครร้อยแก้ว

บทเรียนของกุง

โครงเรื่อง

คนัยกับนกเดินจากบ้านนาตีจะไปขึ้นรถประจำทาง นกเพลินอยู่กับการชมดอกไม้จึงถูกตะปุดำเท้าตรงหน้าบ้านแก้ว แก้วได้ออกมาดูและชวนนกให้เข้าไปทำแผลในบ้าน จากนั้นคนัยให้เงินแก้วไว้ซื้อขนมยี่สิบบาท แก้วไม่ยอมรับ เมื่อคนัยกลับถึงกรุงเทพฯ ได้ส่งเสื้อผ้ามาให้แก้วเป็นการตอบแทนทำให้แก้วแปลกใจ เพราะแก้วไม่เคยมีญาติและไม่รู้จักใครที่อยู่กรุงเทพฯ แก้วนำพัสดุมาให้เพื่อนดูพอเปิดห่อของจึงพบจดหมาย แก้วอ่านจดหมายจึงรู้ว่า นายคนัย จันทรแก้ว คือพ่อของนกเด็กหญิงที่ตะปุดำเท้าแล้วนั่งร้องไห้อยู่หน้าบ้านของเธอนั่นเอง เพื่อนๆ ของแก้วต่างก็ชื่นชมยินดีที่แก้วมีเมตตา และรู้จักช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนแต่ อย่างใด กุงน้องสาวของแก้วเห็นแก้วได้เสื้อผ้าก็หาว่าแก้วไปขโมยของคนอื่นมา กุงกับแก้วทะเลาะกัน สนิทพ่อของกุงและแก้วจึงห้ามแล้วถามถึงเรื่องความเป็นมาว่าไปเอาเสื้อผ้ามาจากไหน แก้วเล่าให้พ่อกับแม่และกุงฟัง กุงรู้ความจริงก็อยากจะ ช่วยเหลือผู้อื่นบ้าง เย็นวันหนึ่งกุงยืนรอแม่อยู่หน้าบ้าน เห็นนายเพชรวิ่งเข้ามาหา กุงให้กุงช่วยหาที่ซ่อนให้ กุงกำลังคิดอยากจะช่วยผู้อื่นอยู่พอดี กุงให้เพชรเข้าไปซ่อนในห้องของพ่อ ตำรวจเข้ามาถามหาผู้ชายรูปร่างใหญ่ๆ หน้าๆ กุงโกหกตำรวจ ตำรวจจึงออกจากบ้านไป เมื่อตำรวจไปแล้วกุงก็ไขกุญแจให้และต่อว่าเพชรเมื่อเพชรรู้ว่ากุงรู้ความจริงก็จะฆ่าปิดปาก แก้วมาเจอเพชรไล่จับกุงพอดี แก้วตกใจมาก เพชรเลยจับแก้วขังในห้อง ส่วนกุงร้องไห้คนช่วยตำรวจสองนายเข้ามาช่วย กุงกับแก้วจึง ปลอดภัย ตำรวจจับเพชรไป สนิทพ่อของแก้วกลับมาไม่ทันได้พูดอะไรมาก ตำรวจก็ฉุดเพชรออกไป กุงเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้พ่อฟัง พ่อจึงเข้าใจความประสงค์ของกุงและได้สั่งสอนลูกทั้งสองคนว่าการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นสิ่งดี แต่ต้องรู้จักช่วย มิฉะนั้นตนเองอาจได้รับอันตรายจากความมีน้ำใจได้

ฉาก

ฉากที่ 1	ริมถนน
ฉากที่ 2	ในห้องเรียน
ฉากที่ 3	ชานเรือน
ฉากที่ 4	ชานเรือน

ตัวละคร

दनัย

กุง

นก

แก้ว

พ่อ

แม่

ตำรวจ 2 นาย

ครู

เพชร

เพื่อนของแก้ว ได้แก่ ปอง นิด กบ จิม

อุปกรณ์ในการแสดงแต่ละฉาก

ฉากที่ 1   ริมถนน
- บ้านหลังเล็ก

ฉากที่ 2   ห้องเรียน
- กระดานดำ
- โต๊ะ
- เก้าอี้
- แจกันดอกไม้
- ที่เสียบปากกา

ฉากที่ 3   ซานเรือน
- เตา
- หม้อนึ่งข้าว
- ฟาหม้อ
- โต๊ะยาว
- เสื่อ

ฉากที่ 4   ซานเรือน
- กระจก
- โองน้ำ

ฉากที่ 1
การช่วยเหลือผู้อื่น

สถานที่ ริมถนน
เวลา เช้า (08.00 น.)
ตัวละคร - นก ดนัย แก้ว

เปิดฉาก

- ดนัยกับนกกำลังเดินคุยกัน

ฯลฯ

ตัวอย่างรูปแบบการเขียนบทละครพันทาง

บทละครพันทาง

เรื่อง มหากบิลวานร

จากหนังสือสัหมโหนิทาน ของพระสารประเสริฐ

จรรยาตรี วีระวานิช เรียบเรียงเป็นบทละคร

ฉากที่ 1

ฉาก - ริมฝั่งแม่น้ำหิมพานต์ ด้านซ้ายมีต้นมะม่วงใหญ่แผ่กิ่งก้านสาขา
ใต้ต้นมะม่วงมีขอนไม้ตั้งอยู่

ตัวละคร - พญากบิลวานร บริวาร นก กระต่าย กวาง

เปิดฉาก

(เข้าตรู่ บรรดาสัตว์ต่างๆ ออกหากิน)

(ดนตรีบรรเลงเพลงรุ่งอรุณ)

เพลงแขกไท่

จอมเอยจอมวานร	เที่ยวสัญจรอยู่ในหิมพานต์ใหญ่
มีกำลังได้ห้าข้างสารไซ้	บริวารแปดหมื่นได้สุขสำราญ
อดีตกาลนั้นคือพระโพธิสัตว์	ได้อุบัติเพื่อดับทุกข์ทุกสถาน
ชาตินี้พระเป็นจอมบริวาร	อยู่สำราญได้ร่มพวาทอง

เจรจา

พญาวานร   เข้าวันนี้ พวกเราสบายดีหรือ มีใครเจ็บไข้บ้างไหม

- วานร 1 พวกเราสบายดีขอรับ อาหารในป่านี้อุดมสมบูรณ์ดี โดยเฉพาะ
มะม่วงต้นนี้ กำลังแก่จัด สุกเต็มต้นเลย ขอรับ
- กบิลวานร จงเก็บผลมะม่วงที่อยู่ทางกิ่งที่ยื่นออกไปด้านแม่น้ำกินเสียก่อนนะ
อย่าให้หลงหล่นลอยตามน้ำไปได้ จะมีอันตรายมาถึงพวกเรา
- วานร 2 ไม่มีเหลือแล้วขอรับ พวกเราเก็บจนเกลี้ยงปลายกิ่งโน้น
มีแต่รังมดแดงเดินกันยั่วเย้าไปหมด
- วานร 3 ทำไมท่านจึงสั่งพวกเราให้เก็บผลมะม่วงทางปลายกิ่งริมน้ำกินก่อน
ไม่เข้าใจ
- วานร 1 แหม ไม่น่าโง่เลยนะ
- วานร 3 แล้วแกรู้ไหม ว่าทำไมท่านหัวหน้าจึงสั่งอย่างนั้น
- วานร 1 ไม่รู้ ข้าไม่ได้เป็นหัวหน้านี้นะ
- วานร 2 เมื่อไม่รู้ ทำไมว่าพวกเราโง่
- วานร 1 ก็ลิงที่ไม่รู้อะไรเลย เรียกว่าลิงโง่
- วานร 4 ทั้ง 3 ตัวนั้นแหละโง่ สมแล้วที่ไม่เรียนหนังสือ
- วานร 3 แล้วแกเรียนหนังสือหรือเปล่า
- วานร 4 เปล่า ไม่มีโรงเรียนให้ลิงเรียน แต่ท่านหัวหน้าแม้จะไม่ได้เข้า
โรงเรียนท่านก็มีปัญญาเป็นเลิศ
ท่านมีมันสมอง
- วานร 1 เหมือนอย่างที่ผมสงสัยเขาว่า หัวแหลมเหมือนหัวลิง
ก็หมายความว่า ลิงเป็นสัตว์ฉลาดนั่นเอง
- พญาวานร มัวแต่คุยกันอยู่นั้นแหละ เสียเวลา ไปช่วยกันสำรวจด้านริมแม่น้ำซิ
ถ้าเห็นผลมะม่วงลูกไหนสุกหรือแก่จัด ปีนขึ้นไปเก็บลงมา
อย่าให้หล่นลงไปแม่น้ำเป็นอันขาด
- วานร 2 ขอรับ ท่านจงวางใจเถอะ ไป พวกเรา ไปตรวจดูตามที่ท่านหัวหน้า
สั่ง (หันไปดูลิงน้อย) เฮ้ย เจ้าหนู อย่าตามพ่อไป จะตกน้ำ
- ลูกวานร แหม พ่อ หนูเกาะหลังพ่อไปก็ได้ รับรองไม่ตกถ้าพ่อไม่เหวี่ยงลงน้ำ
- แม่ลิง มาอยู่กับแม่ดีกว่า เดี่ยวพ่อเขาเก็บมาให้กิน อย่ายึดื้อนะ

เพลง ล ลิง

เจี๊ยก เจี๊ยก เจี๊ยก	เป็นเสียงเรียกของลิง
ลิงมันไม่อยู่นิ่ง	มันชอบวิ่งกันอยู่ไปมา
เจี๊ยก เจี๊ยก เจี๊ยก	มันร้องเรียกพวกมา
ครั้นพอถึงเวลา	ออกเที่ยวหาผลไม้กิน
	ปิดฉาก

ฉากที่ 2

ฉาก - ตำนกแพ ริมน้ำ
ตัวละคร - พระเจ้าพรหมทัต อำมาตย์ 2 คน เสนา 4 คน พรานป่า

เปิดฉาก

(พระราชอาประทับที่ท่าสรอง อำมาตย์ เสนา รายล้อม)

เจรจา

เสนา 1 เอ๊ะ นั่น ลูกอะไร ลอยมาติดอยู่ที่ตาค่ายกันไปไม้
เสนา 2 ข้าจะว่ายไปดูว่ามันคืออะไร
เสนา 1 ข้าไปด้วย (ทั้งคู่ว่ายไปจนถึง) เอ ลูกอะไร ไม่เคยเห็น
เสนา 2 ไหนดูซิ เอ๊ย หอมด้วยนะ น่ากินจัง
ราชา ท่านอำมาตย์ เจ้า 2 คนนั้นมันว่ายน้ำไปดูอะไรกัน
ไปดูซิว่า มีอะไรเกิดขึ้น อ้าว นั่นมันว่ายกลับมาแล้ว
อำมาตย์ 1 เจ้า 2 คนนั้น ถือลูกอะไรมานั้น
เสนา 1 ไม่รู้ว่าลูกอะไร หอมด้วยนะท่านอำมาตย์
เสนา 2 ไม่เคยเห็น สุกอมเขียว (ส่งให้อำมาตย์)
(อำมาตย์เข้าเฝ้าพระราชอา)
อำมาตย์ 1 ขอเดชะ พระอาญาไม่พินเกล้า
เจ้า 2 คนไปเก็บผลไม้อะไรไม่ทราบเกล้า มันลอยมาติดที่ค่าย
ด้านทิศใต้ ไม่มีใครรู้จัก
ราชา ไหนดูซิ (รับผลไม้มาถือ) เอ ไม่เคยเห็น ใครพอจะบอกได้ไหมว่า
มันคือผลอะไร กินได้ไหม
อำมาตย์ 2 ข้าพระพุทธเจ้าจนปัญญา ไม่เคยเห็นมีในบ้านเมืองเรา
แต่ว่า นายปัญญา คงจะรู้จัก เพราะเคยเป็นพรานป่ามาก่อน

พระเจ้าข้า
 ราชานำ ไปเรียกมาซิ
 อำมาตย์ 1 พระเจ้าข้า (กวางมือเรียก ปัญญาเข้าเฝ้า)
 ราชานำ เจ้าเคยเป็นพรานป่ารี ปัญญา
 ปัญญา พระเจ้าข้า
 ราชานำ เจ้าเคยรู้จักผลไม้ชนิดนี้ไหม มันชื่ออะไร กินได้ไหม
 ปัญญา ขอเดชะ ข้าพระพุทธเจ้ารู้จักเป็นอย่างดีพระเจ้าข้า
 ผลไม้ชนิดนี้คือผลมะม่วง มีอยู่ที่ป่าหิมพานต์โน้นแน่พระเจ้าข้า
 ข้าพระพุทธเจ้าเคยเก็บได้ครั้งหนึ่งมันถูกหุ้มด้วยรังมดแดง
 สุกอมก็เลยหลุดจากขั้วลงน้ำมาทั้งหมด
 ฯลฯ

สรุป

บทละคร คือบทประพันธ์ที่เขียนเพื่อใช้เป็นสื่อในการนำเสนอเรื่องราว ความคิดของผู้ประพันธ์ ต่อผู้ชมในรูปแบบของการแสดง มีการบรรยายความให้ทราบว่า ตัวละครเป็นใคร อยู่ที่ไหน กำลังทำหรือคิดสิ่งใด และมีทำนองเพลงร้องเพลงหน้าพาทย์ประกอบทำรำบรรจู่ไว้ในบทละครที่มีลักษณะแตกต่างกันตามลักษณะของละครแต่ละชนิด การประพันธ์บทละครแบ่งออกตามลักษณะเนื้อหาได้ 4 ประเภท คือ บทละครแนวประวัติศาสตร์ บทละครแนวปรัชญาชีวิต บทละครชี้แนะหรือสะท้อนสังคม และบทละครแนวจินตนาการ

วิวัฒนาการของการเขียนบทละครรำ เริ่มจากสมัยกรุงศรีอยุธยาเริ่มจากการเล่านิยาย นิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน โดยนำโครงเรื่องมาแสดงเป็นละคร ในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้ทรงนำบทละครที่ตกทอดแต่ไม่สมบูรณ์จากกรุงศรีอยุธยา มาทรงพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ 5 ตอน ประกอบด้วยตอนหนุมานเกี้ยวนางวารินทร ท้าวมาลีวราชว่าความทศกัณฐ์ตั้งพิธีทรายกรด พระลักษมณ์ถูกหอกกบิลพัสดุ์ ปลอ่ยม้าอุปการ

ในสมัยรัชกาลที่ 1 ได้วางพื้นฐานด้านศิลปวิทยาการให้เป็นแบบแผนที่ดี ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครใน 3 เรื่อง ประกอบด้วย ดาหลัง รามเกียรติ์ และอุณรุท

ในสมัยรัชกาลที่ 2 ทรงเป็นประมุขแห่งกวี ทรงให้การยกย่อง สนับสนุน ผู้เชี่ยวชาญชำนาญการด้านการแต่งกาพย์กลอน จึงทำให้มีบทละครเกิดขึ้นในสมัยนี้มากมาย เช่น บทละครนอก บทละครใน บทพากย์โขน และบทประพันธ์ชนิดต่างๆ

ในสมัยรัชกาลที่ 3 ประกอบด้วย บทเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน บางตอน บทละครเรื่อง อิเหนา บทละครเรื่อง รามเกียรติ์ บทละครเรื่อง ไชยเชษฐา บทละครเรื่อง สังข์ทอง บทละครเรื่อง ไกรทอง

บทละครเรื่อง มณีพิชัย บทละครเรื่อง คาวีกาพย์เห่เรือ บทพากย์โขน ตอนนางลอย นาคบาศ และพรหมาศร์ ซึ่งพระองค์ไม่สนพระทัยด้านการแสดงละคร แต่มีได้ห้ามแต่อย่างไร จึงทำให้เกิดคณะละครนอกวังหลวงหลายคณะ

ในสมัยรัชกาลที่ 4 ทรงโปรดให้ฟื้นฟูละครหลวงขึ้นมาใหม่ ทรงพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ ตอนพระรามเดินดง และบทรำเบิกโรงดอกไม้เงินทอง

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงส่งเสริม สนับสนุน การแสดงละคร ทรงโปรดให้ยกเลิกภาษีอากรมหรสพ ทำให้การละครเฟื่องฟูกลายเป็นแสดงเพื่อประกอบเป็นอาชีพได้ ส่งผลให้เกิดละครแบบใหม่ขึ้น เช่น ละครดึกดำบรรพ์ ละครพันทาง ละครเสภา ฯลฯ

ในสมัยรัชกาลที่ 6 ทรงให้การสนับสนุน ส่งเสริมศิลปะการละคร โปรดให้ตั้งกรมมหรสพขึ้น ทรงอุปถัมภ์ศิลปินโขนละคร ทรงพระราชนิพนธ์บทละครรำ ละครร้อง ละครดึกดำบรรพ์ ละครสังคีต ละครพูด ฯลฯ ทรงได้รับการยกย่องว่าเป็นพระราชบิดาแห่งละครพูด

ในสมัยรัชกาลที่ 7 บ้านเมืองประสบกับภาวะเศรษฐกิจทรุดโทรม มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ.2475 จึงเกิดละครประเภทปลุกใจให้รักชาติ คือ ละครของหลวงวิจิตรวาทการ ได้แต่งไว้หลายเรื่อง เช่น เลือดสุพรรณ เจ้าหญิงแสนหวี อนุภาพแห่งความเสียสละ ฯลฯ การแสดงละครที่มีการแต่งบทละครเปลี่ยนจากเพลงไทยเดิมเป็นเพลงสากล คือ ละครจันทโรภาส หรือพรานบุรณ เป็นผู้เขียนบทไว้หลายเรื่อง เช่น จันทร์เจ้าชา ขวดแก้วเจียรไน โรสิตา ตึกตายอดรัก ขอบรรักริมวัง ซึ่งลักษณะการเขียนบทละครเรื่องมีลักษณะตัว คือ บทร้องมีทั้งบทที่ว่าด้วยกิริยา ความคิดคำนึงและคำพูด ลูกคู่จะเป็นผู้ร้องและบรรยายทั้งหมด

ในการเขียนบทละครรำมีขั้นตอนประกอบด้วย คัดจุดของเรื่อง สร้างเค้าโครงเรื่อง กำหนดตัวละครสำคัญ การแบ่งฉากและลำดับเหตุการณ์ แต่งบทพูดและการเจรจา ลักษณะบทละคร การบรรจุเพลงในละคร สำหรับลักษณะของนักเขียนบทละครรำที่ดีต้องมีความรู้รอบตัว สามารถรำได้ รู้หลักการประพันธ์ มีความคิดริเริ่มรูปแบบการนำเสนอ มีความเชื่อมั่นในตนเองในการแต่งบทละคร